

«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ:
НОВІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

26 вересня 2023 року

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
26 вересня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Денис ЯКОВЛЕВ, доктор політичних наук, професор, декан ФППС Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 5 від 30.11.2023 р.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна.

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор – д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова;

БОРІНШТЕЙН Євген – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПЕТІНОВА Оксана – д. філос. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

АТАМАНЮК Зоя – д. філос. н., доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

МОКАНУ Анжела – докторка соціології, науковий співробітник Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, Республіка Молдова.

Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 26 вересня 2023 року. м. Кишиневу – м. Одеса / за ред. О. В. Лісеєнко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 93 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2023

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

4. Лобанова А.С., Славіна Д.М. Боротьба з корупцією як пріоритет українського суспільства у воєнний та післявоєнний час. Мат-ри XII Міжнар. наук. конф. «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього: перемога, мир, відновлення у післявоєнній Україні» / за ред. І.О.Кудінова, М.А.Лепського. Запоріжжя : ЦНСД, 2023. С.45-48.
5. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення URL : USAID/ENGAGE <https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/> (дата звернення 03.09.2023).

Angela MOCANU

*Dr. în sociologie, Institutul de Cercetări
Juridice, Politice și Sociologice
Republica Moldova*

ÎNFLUENȚA FACTORILOR SOCIO-DEMOGRAFICI ASUPRA COEZIUNII SOCIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Educația nu este doar cea mai importantă necesitate umană ce stă la baza formării și dezvoltării personalității, ci și una dintre principalele caracteristici socio-culturale, un factor important în creșterea economică a țării, bunăstării populației acesteia, securității și prosperității statului.

Scopul lucrării noastre este studierea influenței factorilor socio-demografici și în special al nivelului de educație asupra activității participative. În calitate de material empiric am utilizat rezultatele cercetărilor sociologice calitative și cantitative realizate în cadrul proiectului instituțional «Formarea și consolidarea coeziunii sociale în Republica Moldova în contextul apropierii de Uniunea Europeană», proiect realizat din cadrul Programului de stat: 20.80009.1606.13. Cercetarea cantitativă a fost realizată în martie 2023, eșantion de 1242 respondenți din 79 localități, în cadrul cercetării calitative au fost efectuate 11 focus grupuri, femei și bărbați adulți cu statut socio-profesional divers din mediul rural/urban, grupe de vârstă diferite, regiuni geografice diferite, vorbitori de limbă română și rusă (origini etnice diverse) în perioada 04-17 martie 2023. Eșantionul este aleatoriu, reprezentativ pentru populația adultă a Republicii Moldova, în funcție de mediul de reședință, sex, vârstă, nivel de educație, regiune geografică. Pentru comparație am utilizat rezultatele cercetărilor realizate în anul 2020 și 2021. La realizarea lucrării de asemenea am aplicat utilizarea metodei analizei datelor statistice și metoda comparativă.

Din punct de vedere al conținutului, rolul educației în consolidarea societății se manifestă prin faptul că ea lărgeste orizonturile și competențele profesionale ale oamenilor, sporește necesitatea și oportunitatea extinderii legăturilor sociale, crește mobilitatea socială care la rândul său creează condiții necesare pentru armonia socială și creșterea nivelului de responsabilitate civică. Acesta este sensul social al politicii educaționale ale statului, care, după cum este stipulat în Codul Educației al

Republicii Moldova «este menită să creeze condiții pentru educația generală a populației, pentru a asigura egalitatea reală a drepturilor cetățenilor și oportunitatea tuturor de a-și îmbunătăți nivelul educațional de-a lungul vieții» și «garantează accesibilitatea educației pentru toți cetățenii» [1].

Instituțiile de învățământ sînt principalele entități sociale în care se educă inclusiv și spiritul de activitate participativă ne-am propus să analizăm care este accesul elevilor la instituțiile de învățământ. Conform datelor statistice numărul instituțiilor de învățământ este în continuă scădere atît în sectorul rural cît și cel urban. Scade și numărul elevilor în sectorul rural, în timp ce posibilitatea de alegere a instituțiilor de învățământ în spațiul rural practice nu există, iar închiderea instituțiilor de învățământ denotă și catalizează dispariția de pe hartă a localității respective. O anumită creștere a numărului elevilor se atestă doar în localitățile urbane.

Tabel 1. Instituțiile și numărul de elevi în învățământul primar și secundar general

	a.2010/2011	a.2015/2016	a.2020/2021	a.2021/2022
Nr instituții total	1489	1323	1241	1231
Nr instituții urban	372	326	317	316
Nr instituții rural	1117	997	924	915
Nr elevi total	396488	334509	334375	336713
Nr elevi urban	164708	157001	176949	182351
Nr elevi rural	231780	177508	157426	154362

Sursa: Departamentul de Statistică RM

Este evident că unul din principalii actori în procesul de instruire este pedagogul. De nivelul său profesional, aptitudini, și nu în ultimul rând – calitățile personale, depinde în mare măsură calitatea procesului de învățământ. Actualmente, în contextul răspândirii tot mai largi a mijloacelor de informare în masă pentru a îndeplini funcțiile sale profesionale la un nivel înalt pedagogul e necesar să devină creator, să-și îmbogățească cunoștințele cu noi și noi elemente. Spre regret, munca pedagogului devine tot mai puțin atractivă pentru tinerii specialiști. Conform datelor statistice marea majoritate a pedagogilor din instituțiile de învățământul primar și secundar au o vechime de muncă mai mare de douăzeci de ani. Numărul tinerilor specialiști este în continuă scădere, iar o circa ¼ din ei activează în municipiul Chișinău.

O altă problemă din instituțiile de învățământ este fluctuația cadrelor pedagogice. Conform datelor statistice cea mai mare fluctuație a cadrelor pedagogice se atestă în rândul specialiștilor care au o vechime de muncă de la 5 la 10 ani. Este vârsta la care persoana își întemeiază familie, are nevoie de un spațiu locativ mai mult sau mai puțin asigurat, într-un cuvânt cresc cerințele materiale iar realitatea nu corespunde cerințelor și așteptărilor. În același timp la vârsta și experiența respectivă pedagogul dispune de capacități sporite pentru a-și realiza potențialul intelectual.

Tabel 2. Numărul cadrelor didactice în funcție de vechimea de muncă

anul	Vechimea de muncă pînă la 2 ani	Vechimea de muncă de la 2-5 ani	Vechimea de muncă 5-10 ani	Vechimea de muncă 20 ani și mai mult
2015/2017	1532	1938	2998	17090
2020/2021	1221	1659	2761	15300
2021/2022	1215	1630	2636	15088

Sursa: Departamentul de Statistică RM

Îmbătrânirea cadrelor didactice este cauzată de situația socio-demografică dificilă din Republica Moldova. Acesta este un proces comun pentru majoritatea țărilor europene, dar în Moldova îmbătrânirea populației se produce mai accelerat, iar factorii ce cauzează acest proces sînt diferiți de cei din Europa Occidentală. Așa sau altfel noțiunea de «bătrânețe» existentă acum este total diferită de cea care a fost acum două sute de ani. Această schimbare demografică poate influența profund natura vieții sociale. În mass media acest proces de multe ori este abordat prin prisma problemelor legate de chetuielile pentru suportul social. [4, 2]. Din moment ce procesul respectiv este unul inevitabil ar urma să ne conformăm și să reconstruim politicile sociale astfel încît persoanele trecute de vârsta tinereții să-și poată manifesta și realiza capacitățile și aptitudinile din plin. Generația în vîrsă ar putea fi o sursă importantă în dezvoltarea economică deoarece o mare parte din ei dispun de un potențial de calificare și experiență considerabil. Astfel ar avea de cîștigat atît societate, cît și persoanele vîrstnice. La nivel de societate ar putea fi implementate proiecte pentru dezvoltarea țării, iar la nivel individual – posibilitatea de autorealizarea a persoanelor vîrstnice.

Republica Moldova trăiește o perioadă dificilă socio-economică și demografică, situație care sensibilizează respondenții cel puțin la nivel de percepție. Problemele sociale și de mediu sînt foarte importante pentru respondenți. Fiecare a doua persoană participantă la chestionare consideră foarte importantă pentru localitatea în care trăiește degradarea spațiilor verzi, strarea precară a apelor, epuizarea resurselor funiciare, problema deșeurilor, dispariția unor specii animale și

vegetale, pierderea tezaurului cultural, a monumentelor și caselor vechi, uitarea tradițiilor și obiceiurilor, lipsa tehnologiilor moderne și a specialiștilor calificați.

În același timp nivelul de activitate participativă al populației, în opinia respondenților, este foarte scăzut. Conform cercetării noastre calitative, populația din localitate este pasivă. *«Sînt persoană angajată în primăria locală. Înainte de fiecare adunare a consiliului sînt plasate anunțuri. Nu participă nimeni, doar angajații primăriei. Cetățenii sînt activi doar pe rețelele de socializare fără a cunoaște problema din prima sursă. Pentru a trăi mai bine, pentru a construi ceva nou și modern trebuie fiecare din noi să fie interesat în aceasta. Populația este pasivă pentru că nu au interes. Toți așteaptă ca cineva să-și asume inițiativa și responsabilitatea pentru orice.» «Noi avem forță de muncă, este falsă ideea că nu are cine lucra. Sînt oameni apți de muncă, avem și locuri de muncă, doar că oamenii nu vor să se implice în activitate de muncă. La noi este dezvoltat parazitismul social. Este mai ușor să stai degeaba și să aștepti indemnizații, decît să muncești».*

În opinia majorității respondenților statului îi revine responsabilitatea rezolvării problemelor existente în localitatea în care trăiesc. Conform rezultatelor cercetării noastre cantitative majoritatea persoanelor cu vîrsta de peste 65 de ani consideră că problemele existente în localitatea lor ar trebui să fie soluționate de către stat, doar o persoană din zece consideră că fiecare cetățean ar trebui să-și asume această responsabilitate. Respondenții din categoria de vîrstă 25-29 ani sînt cei mai tentați să afirme că responsabilitatea îi aparține fiecărui cetățean sau intelectualilor și liderilor. Studiile sau statutul ocupațional al respondenților nu influențează asupra opțiunilor de răspuns – marea majoritate atribuie responsabilitatea pentru soluționarea problemelor existente statului. Studiile sînt criteriul care influențează într-o oarecare măsură atribuirea acestor responsabilități liderilor sau persoanelor cu influență din localitate, însă nu în sensul sporirii responsabilității sau inițiativei. Odată cu creșterea nivelului de studii scade numărul respondenților care atribuie responsabilitatea pentru rezolvarea problemelor comunitare liderilor și/sau intelectualilor, doar 4,3% din respondenții cu studii superioare consideră că intelectualii, liderii trebuie să elaboreze programe de dezvoltare comunitară prin contribuția proprie. Aceasta vine să confirme încă odată ideea că oamenii nu vor să-și asume responsabilități pentru problemele comunitare lăsîndu-le pe seama statului. Mediul de reședință influențează asupra opiniilor respondenților vizavi de această problemă: locuitorii mediului rural sînt mai tentați să fie fiecare cetățean ar trebui să se implice în soluționarea problemelor existente în localitate – doi respondenți din zece aleg această opțiune, în localitățile urbane doar 5% sînt de această părere. Situația diferă și în ceea ce privește atribuirea responsabilităților respective unor lideri sau intelectuali de în localitate – în mediul rural circa fiecare a zecea persoană obține pentru aceasta, pe cînd în mediul urban procentul este la nivelul marjei de eroare - 3,2%. Locuitorii urbanelor au un mod de viață mai atomizat comparativ cu cel al localităților rurale.

Tabel 3. Cine credeți că ar trebui să soluționeze problemele din localitatea Dvs.

vîrsta instituția responsabilă	Statul	Populația	Fiecare cetățean	Intelectualii, liderii	Nu știu
16-24 ani	62,3%	15,1%	8,8%	5,7%	8,2%
25-29 ani	58,7%	7,5%	15,6%	14,7%	3,7%
30-39 ani	69,1%	13,6%	9,1%	4,5%	3,6%
40-49 ani	58,4%	15,7%	14,6%	5,7%	3,7%
50-64 ani	68,1%	14,4%	10,1%	4,0%	3,4%
65+ ani	72,7%	12,9%	10,8%	2,2%	1,4%

Sursa: elaborat de autor

În concluzie putem spune că importanța sistemului de învățământ în contextul temei cercetate constă în faptul că în cadrul lui se formează personalul managerial care contribuie la organizarea interacțiunilor sociale, politice și de altă natură ale oamenilor. Acești specialiști care ar trebui să fie capabili să înțeleagă profund aspectele sociale ale interacțiunii sociale și personale în diferite sfere ale vieții societății, să analizeze procesele și problemele sociale și să găsească căile de rezolvare ale lor.

Bibliografie:

1. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133296&lang=ro# accesat 15 mai 2023
2. Sociology Review, vol.10, n.3 2001, Collins Educational
3. www.statistica.md
4. Zamfir C. "Va mai fi sociologia românească la fel?"// Sociologie Românească vol.IX, Nr.4 a. 2011

Лариса ХИЖНЯК

доктор соціологічних наук, професор,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Україна

КОМУНІКАТИВНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ СУПРОВІД СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ ТА ЗГУРТОВАНOSTІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах російсько-української війни риторичним виглядає питання «Комунікаційна стратегія громади: тренд чи необхідність?» [2]. При цьому дискусійними залишаються питання: Чому стратегія розвитку територіальної громади має концентруватися на соціальній консолідації і згуртованості територіальної спільноти і включати і комунікаційну стратегію? Чому для